

Ključni istraživački nalazi projekta FCC

1.

Predistraživanje:

Provjera konstrukta
autonomne karijerne
motivacije

završni razredi osnovnih i srednjih škola

Predistraživanje

Skala autonomne karijerne motivacije

- Mjeri šest vrsta motivacije, svaku s četiri čestice, s odgovorima na Likertovoj skali 1-5
- *Zašto razmišljaš o budućoj karijeri?*
 - Zato jer u tome uživam – **INTERNALNA**
 - Zato jer to smatram važnom stvari – **IDENTIFICIRANA**
 - Zato jer si želim dokazati da sam sposoban/sposobna – **INTROJICIRANA POZITIVNA**
 - Osjećao bih grižnju savjesti da to ne radim – **INTROJICIRANA NEGATIVNA**
 - Meni bliske osobe bi se ljutile da to ne radim – **EKSTERNALNA**
 - Nisam siguran/sigurna, pitam se trebam li i dalje razmišljati o tome – **AMOTIVACIJA**

Predistraživanje

- Sudionici: osnovnoškolci (N=404) i srednjoškolci (N=430)
- Potvrđena očekivana struktura i postojanje motivacijskog kontinuuma koji predstavlja različite vrste motivacije od internalne do eksternalne i amotivacije
- Očekivani odnosi s konstruktima iz SDT domene (indeks autonomnog funkcioniranja, autonomna motivacija za školu, roditeljska ponašanja)
- Pozitivna povezanost s konstruktima iz domene profesionalne zrelosti (profesionalna adaptabilnost, spremnost za razvoj karijere)

2. ■

Longitudinalno istraživanje:

Uloga autonomne karijerne
motivacije i zaštitnih i rizičnih
faktora u modelu slobodnog
odlučivanja u karijeri

Sudionici

	kohorta 1	kohorta 2	kohorta 3		kohorta 4	kohorta 5	kohorta 6		
	Osnovna škola				Srednja škola				Studij ili rad
	5. razred, 11 god	6. razred, 12 god	7. razred, 13 god	8. razred, 14 god	1. razred, 15 god	2. razred, 16 god	3. razred, 17 god	4. razred, 18 god	19 god
T1 proljeće 2021	413	436	519		530	578	788		
T2 proljeće 2022		422	439	504		501	511	694	
T3 proljeće 2023			434	418	147		483	497	328

Autonomna karijerna motivacija

Najizraženija karijerna motivacija je **identificirana** i kod osnovnoškolaca i kod srednjoškolaca u svim točkama mjerenja

- Učenik svjesno prepoznaje vrijednost određenih aktivnosti jer ih povezuje s budućim ciljevima
- Aktivnosti koje učenik poduzima nisu uvijek zabavne, ali imaju osobni smisao
- Učenik ne djeluje samo zbog vanjskog pritiska (roditelja, škole), nego jer vidi važnost u tome

Autonomna karijerna motivacija

- Kako se učenici približavaju ključnim karijernim odlukama odabira srednje škole ili studija/zaposlenja, **povećava se izraženost eksternalne motivacije**
- Vanjski utjecaji, kao što su očekivanja okoline, utjecaji roditelja ili nastavnika, utjecaj vršnjaka, postaju sve izraženiji motivacijski faktori tijekom promatranog obrazovnog razdoblja – logičan utjecaj konteksta.

Autonomna karijerna motivacija

Implikacije

- ključno je učenicima približiti **važnost odabira karijernog puta za vlastiti razvoj** kako bi profesionalni ishodi bili povoljniji
- nije dovoljno samo informiranja o karijernim opcijama već uključivati aktivnosti koje potiču **samo-refleksiju, istraživanje vrijednosti i interesa i kritičko promišljanje vanjskih utjecaja.**
- Učitelji, stručni suradnici i roditelji trebaju biti osviješteni o vlastitoj ulozi u oblikovanju motivacije te educirani o razlikama između **podržavajuće i kontrolirajuće komunikacije.**

Razvoj profesionalnog identiteta

Razvoj profesionalnog identiteta

- Tijekom srednje škole (2. – 4. razred) **povećava se posvećenost i istraživanje u dubinu, dok se fleksibilnost karijernih opcija smanjuje** tijekom vremena → indicira stjecanje jasnijeg profesionalnog identiteta
- Razvoj profesionalnog identiteta **jednak je za djevojke i mladiće**, no razlikuje se s obzirom na tip srednje škole:

Proces	Gimnazijalci	Strukovnjaci
Posvećenost	📈 Raste	📈 Raste
Identifikacija	📈 Raste	— Stabilno
Istraživanje u dubinu	📈 Raste	— Stabilno
Istraživanje u širinu	📉 Opada	— Stabilno
Sumnja	📉 Opada	— Stabilno
Fleksibilnost	📉 Opada	— Stabilno

Razvoj profesionalnog identiteta

Implikacije

- Učenici srednjih strukovnih škola **ne propitkuju** svoj odabir, već ga samo **čvršće prihvataju**, zbog čega je ključno da je odabir srednje strukovne škole u skladu s interesima pojedinca, što nažalost naši drugi rezultati *ne potvrđuju*
- Razvoj profesionalnog identiteta gimnazijalaca ima adaptivniji obrazac – manje rizična skupina u smislu profesionalnog sazrijevanja
- U osnovnoj školi važno je provesti intervencije za povećanje prof. zrelosti
- Stoga je **ključan fokus na odabir srednjih strukovnih škola**

Statusi profesionalnog identiteta

1. Postignuti identitet

- ◆ Razvijen nakon ispitivanja različitih mogućnosti.
- ◆ Posvećenost jasno definiranim vrijednostima i ciljevima.
- ◆ Osjećaj psihološke dobrobiti i kontinuiteta vlastitog ja.

2. Identitet u potvrđivanju /istraživačka moratorij faza

- ◆ Odluka donesena nakon istraživanja, ali uz sumnju u ispravnost izbora.
- ◆ Ključno pitanje: *Je li ovo najbolja opcija?*

3. Moratorij

- ◆ Odluka još nije donesena.
- ◆ Aktivno istraživanje i isprobavanje raznih aktivnosti.
- ◆ Cilj: pronaći vrijednosti i ciljeve kojima se osoba želi posvetiti.

Statusi profesionalnog identiteta

4. Preuzeti identitet

- ◆ Prihvaćen bez prethodnog istraživanja.
- ◆ Identitet preuzet od drugih (npr. roditelji, vršnjaci, učitelji).

5. Difuzni identitet

- ◆ Bez jasnog smjera i ciljeva.
- ◆ Osoba ne istražuje niti se pokušava posvetiti vrijednostima.
- ◆ Moguće opcije se doživljavaju kao prijetnja ili prekomplikirane.

6. Nediferencirani identitet

- ◆ Ne može se jasno svrstati ni u jednu od prethodnih kategorija.

Statusi profesionalnog identiteta

POSTIGNUTI I PREUZETI IDENTITET

- najviše razine profesionalne zrelosti i najbolja podrška u obitelji
- najviša adaptabilnost i autonomnost karijerne motivacije, najmanje poteškoća u donošenju odluka
- najpovoljnija ponašanja roditelja (podržavajući su, uključeni i ne interferiraju u proces razvoja karijere)

U POTVRĐIVANJU

- blizak postignutom i preuzetom identitetu, uz neke razlike
- slični po razini adaptabilnosti i karijerne motivacije, no imaju više poteškoća u donošenju odluka
- ponašanje roditelja opisuju kao podržavajuće, ali istovremeno interferirajuće i nedovoljno uključeno

MORATORIJ I DIFUZIJA IDENTITETA

- najproblematičniji statusi
- najniže razine adaptabilnosti i autonomnosti motivacije te najviše poteškoća u odlučivanju
- roditeljska ponašanja - navode nešto sniženu podršku, te nešto povišeno interferiranje i neuključenost

Poteškoće u donošenju profesionalnih odluka

- Najizraženije poteškoće pri donošenju karijernih odluka učenika OŠ i SŠ su **opća nespremnost za odlučivanje o karijeri i manjak informacija**, a u nešto manjoj mjeri i **nekonzistente informacije**.
- **Učenici OŠ pokazuju nešto više poteškoća** u odlučivanju o karijeri od učenika SŠ
- **Poteškoće u odlučivanju ne opadaju** niti tijekom OŠ niti tijekom SŠ, već su, suprotno našim očekivanjima, stabilne, i to **neovisno o spolu ili socio-ekonomskom statusu** učenika
- Implikacije:
 - Ključno je s intervencijama početi **što ranije** i tijekom školovanja omogućiti učenicima podršku koja će ih osnažiti za samostalno upravljanje karijerom

Kongruentnost:

Sklad interesa učenika i programa srednjih strukovnih škola

- **Kongruentnost:** usklađenost interesa učenika s okolinom – u ovom slučaju, s obrazovnim programom
- **Zašto je važna:** viša kongruentnost vodi do pozitivnijih ishoda – veće motivacije, zadovoljstva školom i kasnije poslom, boljeg uspjeha te manje odustajanja
 - **Posebno u strukovnim školama**
 - već sa ~14 godina učenici biraju srednju školu; oko 70% njih upisuje strukovne programe
 - taj rani odabir usmjerava karijeru – učenici ostaju u području za koje se školuju, a mogućnosti kasnije promjene su male
 - važno je da odabrani program bude usklađen s interesima učenika, kako bi im ostao privlačan dugoročno i pružio solidnu osnovu za budući razvoj karijere

Kongruentnost:

Sklad interesa učenika i programa srednjih strukovnih škola

- **Početna razina kongruentnosti:** Istraživanje na uzorku učenika strukovnih škola pokazalo je prilično nizak stupanj kongruentnosti na početku školovanja
 - mnogi učenici upisali su program koji nije idealno odgovarao njihovim interesima
- **Promjene tijekom srednje škole:** Prosječna kongruentnost ostala je niska kroz tri godine školovanja, bez značajnijeg poboljšanja
- **Stabilnost interesa:** Paralelno s time, interesi učenika pokazali su se dosta stabilnima tijekom srednje škole.
 - Zabilježen je samo umjeren pad interesa za prestiž (želja za visokim obrazovanjem i uglednim zanimanjima) pred kraj srednje škole

Uloga profesionalne adaptabilnosti u kongruentnosti

- **Profesionalna adaptabilnost:** sposobnost prilagodbe učenika na karijerne izazove – uključuje brigu za budućnost, osjećaj kontrole nad vlastitim odlukama, radoznalost u istraživanju opcija te samopouzdanje u ostvarivanju ciljeva
 - Viša razina profesionalne adaptabilnosti znači da je učenik proaktivniji i spremniji planirati karijeru, istraživati zanimanja i nositi se s promjenama.
- **Djelovanje na početnu kongruentnost:** učenici s višom profesionalnom adaptabilnošću u 1. razredu postižu višu kongruentnost – očito su napravili bolji izbor programa u skladu sa svojim interesima
 - To ima smisla jer su takvi učenici vjerojatno svjesniji svojih interesa i sposobnosti, ozbiljnije razmišljaju o karijeri te su uz pomoć tih vještina odabrali prikladniju školu

Kongruentnost:

Sklad interesa
učenika i
programa
srednjih
strukovnih
škola

- Implikacije:
 - Rana i kontinuirana profesionalna orijentacija: Potrebno je pomoći **osmašima** u odabiru srednjoškolskog obrazovanja
 - Poticati profesionalnu adaptabilnost i od rane dobi
 - Poticajno školsko okruženje: Škola treba pružati podršku i poticaje za razvoj interesa učenika
 - Intervencije: radionički pristup, individualni pristup, profesionalno usmjeravanje

Uloga roditelja u karijernom razvoju adolescenata

PODRŠKA

Moji roditelji razgovaraju sa mnom o mojim profesionalnim interesima i sposobnostima.

- Roditelji dopuštaju da dijete samo donese odluku, ali pružaju orijentaciju i instrumentalnu podršku
- Pozitivno povezano s istraživanjem različitih profesionalnih opcija

INTERFERENCIJA

Moji roditelji me odgovaraju od zanimanja koja im se ne sviđaju.

- Roditelji previše kontroliraju ponašanja i odabire djece u području karijere
- Pokušavaju nametnuti svoje ideje, bez obzira na želje djeteta
- Djeca više pasivna u svom profesionalnom razvoju

NEDOVOLJNA UKLJUČENOST

Moji roditelji mi ne mogu pomoći u izboru zanimanja, jer su previše zauzeti.

- Roditelji ne sudjeluju u profesionalnom razvoju djeteta
- Može biti rezultat nedostatka interesa, kompetencija ili samoefikasnosti ili rezultat vanjskih stresora

Uloga roditelja u karijernom razvoju adolescenata

- Roditeljska **podrška** važna je za profesionalnu adaptabilnost učenika:
 - Učenici koji percipiraju da imaju veću podršku roditelja u svom profesionalnom razvoju, pokazuju veću karijernu spremnost
- Negativna roditeljska ponašanja (**interferencija i neuključenost**) štetno djeluju na profesionalnu adaptabilnost učenika:
 - Učenici koji percipiraju da su njihovi roditelji manje uključeni u njihov profesionalni razvoj i sami pokazuju manju uključenost na ovom polju
 - Roditeljsko pretjerano miješanje u karijerne odluke negativno utječe na profesionalnu zrelost djevojaka
- Ovi rezultati vrijede i za učenike viših razreda osnovne škole i za srednjoškolce

Uloga roditelja u karijernom razvoju adolescenata

- Implikacije:
 - Važno je **educirati roditelje i osnažiti ih** za pružanje adekvatne podrške profesionalnom razvoju mladih i jačanju njihove spremnosti za tržište rada (osobito važno za djevojke)
 - Osmisliti intervencije za rad s roditeljima – to bi svakako trebao biti **zadatak** u ovom polju na kojemu se dosad uopće nije radilo

Rodno stereotipna uvjerenja – rodno tipizirani interesi

- Rodno tipizirani karijerni interesi
 - Djevojke preferiraju **rad s ljudima**, mladići preferiraju **rad sa stvarima**

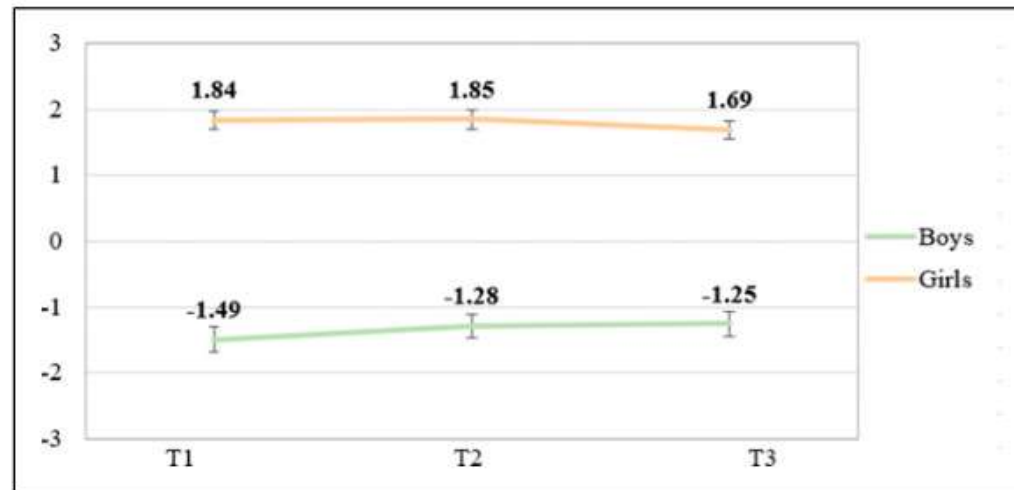

Figure 1. Mean values and standard error of people-things interest dimension across study waves, separately for boys and girls.

Rodno stereotipna uvjerenja – rodno tipizirani interesi

- Rodno stereotipna uvjerenja o svijetu rada prisutna su kod osnovnoškolaca i srednjoškolaca
 - **Mladići:** jači rodno stereotipni stavovi nego kod djevojaka
 - Kod djevojaka opada podrška rodno stereotipnim uvjerenjima, dok kod mladića nema promjene u stavovima
 - **Osnovnoškolci:** jači rodno stereotipni stavovi nego kod srednjoškolaca

Rodno stereotipna uvjerenja – rodno tipizirani interesi

- Utjecaj stereotipa na interese
 - Rodno stereotipna uvjerenja oblikuju karijerne interese učenika, a ne obrnuto
- Implikacije
 - Razviti intervencije s ciljem **smanjivanja rodno stereotipnih uvjerenja** kako interesi učenika ne bi bili njima određeni
 - Specifičan **fokus na dječake i učenike u OŠ** koji pokazuju više rodno-stereotipnih uvjerenja

Uloga SES-a u obrazovnim i karijernim ishodima

- SES obitelji povezan s obrazovnim i karijernim ishodima učenika
 - Učenici nižeg SES-a imaju **niži školski uspjeh** – prvenstveno u OŠ (GPA 4.216 vs. 4.525), ali i u SŠ (GPA 4.215 vs. 4.340)
 - Učenici nižeg SES-a imaju **niže obrazovne aspiracije** – u OŠ i u SŠ
 - Čak 83,4% učenika OŠ s obrazovanijim roditeljima žele završiti neki oblik visokog obrazovanja; to isto želi samo 61,3% učenika s niže obrazovanim roditeljima
- Različiti indikatori SES-a različito povezani s pojedinim ishodima
 - **Obrazovanje roditelja i prestiž zanimanja** roditelja te u manjoj mjeri prihodi najbolje predviđaju školski uspjeh i obrazovne aspiracije učenika

Uloga SES-a u obrazovnim i karijernim ishodima

- SES obitelji NIJE povezan s motivacijskim obrascima učenika
 - Učenici **podjednako autonomno motivirani za školu**, neovisno o SES-u njihove obitelji
 - Razlike u motivaciji za školu ne mogu objasniti razlike u školskom uspjehu i aspiracijama učenika
- SES obitelji NIJE povezan ni s angažiranosti učenika u školi
 - Učenici **podjednako proaktivni**, neovisno o SES-u njihove obitelji

Uloga SES-a u obrazovnim i karijernim ishodima

- Implikacije:
 - Potrebno je **istražiti faktore u podlozi razlika po SES-u**; oni se mogu razlikovati od učenika do učenika
 - Intervencije usmjerene na povećanje motivacije ili angažiranosti učenika u školi **neće doprinijeti smanjenju obrazovnih nejednakosti**
 - Fokus bi trebao biti na **strukturalnim i psihološkim barijerama** koje proizlaze iz okolina niskog SES-a – poput manjka materijalnih resursa, niskog kulturnog kapitala, osjećaju pripadnosti i vrijednosti obrazovanja kod učenika niskog SES-a

Karijerne tranzicije nakon osnovne i srednje škole

Koliko su uspješne karijerne tranzicije nakon osnovne škole i nakon srednje škole?

Trogodišnje praćenje učenika 7 razreda osnovne škole i 3 razreda srednje škole

OŠ: 7 → 8 → srednja škola

SŠ: 3 → 4 → studij ili rad

N	T1 Proljeće 2021	T2 Proljeće 2022	T3 Proljeće 2023
Osnovnoškolci	518	438	128
Srednjoškolci	788	603	288

Primjena u školi, gotovo da
nema osipanja

Nakon tranzicije,
kontakt e-mailom,
problemi s osipanjem
– rezultate uzeti s
rezervom!

Uspješnost tranzicije

(oprez zbog autoselekcije ispitanika!)

- Koliko je učenika realiziralo svoj **prvi izbor**?
 - 76% osnovnoškolaca
 - 79% srednjoškolaca koji su se odlučili za studij
 - 60% srednjoškolaca koji su se odlučili zaposliti
- Kao najveći ograničavajući faktor ističu **ocjene** → važnost aktivnog pristupa školi!
- Ključne **odrednice** ishoda tranzicije su **spremnost za razvoj karijere** i neki kontekstualni faktori (školski uspjeh, motivacija za školu, podrška roditelja)

Uspješnost tranzicije

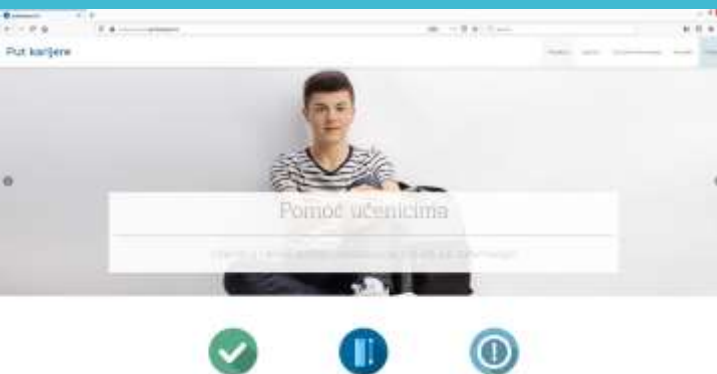
(oprez zbog autoselekcije ispitanika!)

- Kod srednjoškolaca su ishodi tranzicije snažnije povezani s općom **dobrobiti** nego kod osnovnoškolaca
- Osnovnoškolci još nisu svjesni važnosti osobne karijere, dok u srednjoj adolescenciji karijera ima mnogo važnu ulogu → različita **salijentost** karijere u ranoj i srednjoj adolescenciji
- Implikacije:
 - Provoditi intervencije za poticanje spremnosti za razvoj karijere, za poticanje školske motivacije te edukaciju roditelja
 - Početi rano!

3.

Evaluacija radionica Put
karijere

Evaluacija radionica Put karijere

- Kratka intervencija od 4 radionice
 - Za SŠ: poteškoće u donošenju odluka, interese, vrijednosti i adaptabilnost
 - Za OŠ: poteškoće u donošenju odluka, znanje o svijetu rada, interesi i adaptabilnost
- Koncept radionica: upitnici na Putu karijere + radionička aktivnost
- Provjera efikasnosti radionica: kvantitativni i kvalitativni pristup
 - Kvazieksperimentalni nacrt s kontrolnom i eksperimentalnom skupinom i testiranjem prije i nakon tretmana
 - Osnovnoškolci ($N_E=367$ i $N_K=252$)
 - Srednjoškolci ($N_E=264$ i $N_K=153$)
 - Kriterij: spremnost za donošenje profesionalne odluke i jasnoća profesionalnih ciljeva
 - Zadovoljstvo programom
 - Kvalitativna analiza – fokusne grupe s učenicima i stručnim suradnicima
- Sudionici: učenici završnih razreda OŠ i SŠ koji nisu sudjelovali u longitudinalnom istraživanju

Efikasnost radionica

- Nešto povećana spremnost za donošenje profesionalnih odluka i profesionalna zrelost, vrlo blagi porast eksternalne motivacije za razvoj karijere – no efekti su granični
- Učenici su uglavnom znali što žele raditi – radionice su prvenstveno potvrdile njihov izbor, a neke su učenike potaknule na daljnje istraživanje informacija o karijeri
- Kao najkorisnije istaknuli su:
 - Radionice usmjerene na **interese** (učenici osnovnih i srednjih škola) i **znanja o svijetu rada** (učenici osnovnih škola)
 - **Online upitnike** (učenici osnovnih i srednjih škola) – posebno o interesima
 - **Grupni rad i radionički pristup** koji njeguje razmjenu mišljenja (srednjoškolci)
- Implikacije
 - Radionice su korisne, ali za prave efekte potrebno ih je provesti ranije – **početkom završnog razreda!** (to ističu i stručni suradnici)
 - Razmisliti o radionicama koje bi bile usmjerene **za gimnazijalce i za učenike strukovnih škola** – njihov karijerni razvoj je različit!

Naš „put karijere“...

- Drugi projekti u ovom polju trenutno u toku
 - Projekt usmjeren na **karijerni razvoj učenika strukovnih srednjih škola** (**VETFIT** - Usklađenost interesa učenika i strukovnih srednjoškolskih programa: Mjerenje, praćenje, uzroci i posljedice kongruencije)
 - Projekt usmjeren na **suvremene karijerne orijentacije mladih** (**WORKMOBIL**- Unutareuropske radne migracije mladih u kontekstu suvremenih teorija karijere)

Hvala vam na pažnji!

Free CareerChoice tim

Free
Career
Choice